136049

HARB AKADEMİLERİ KOMUTANLIĞI YAYINLARINDAN

SAYIN EMEKLİ ORGENERAL
Fahrettin ALTAY'ın

Üçüncü Gazze ve Kudüs Savaşları Hâtıraları

Sadece İncelemek İçindir
Ücreti Yoktur
İnceledikten Sonra Siliniz ve Bulursanız Satın Alınız.

1967

Levent Şahverdi Arşiv

HARB AKADEMİLERİ KOMUTANLIĞI YAYINLARINDAN

923.56
Alt.

SAYIN EMEKLİ ORGENERAL
Fahrettin ALTAY'ın

Üçüncü Gazze ve Kudüs Savaşları Hâtıraları

Harb Akademileri Basımevi
YILDIZ — İSTANBUL
1967

Levent Şahverdi Arşivi

Ö N S Ö Z

Sayın Emekli Orgeneral Fahrettin ALTAY, üçüncü GAZZE ve KUDÜS savaşları hakkındaki Özel hatıralarının, Harb Tarihi tetkiki yapacak olanlara faydalı olur mülâhazası ile Harb Akademilerince bastırılmasını arzu buyurmuşlardır.

Harpleri ve tarihî hadiseleri bizzat yapmış ve yaşamış olan komutanların ve şahsiyetlerin özel hatıraları içine serpilmiş birçok aydınlatıcı bilgiler bulmak mümkündür. Resmî vesikaları ve tarihî eserleri incelerken, özel hatıraları da tetkik ederek bunlarla değerlendirmek, Harb Tarihine ışık tutabilir. Bu suretle bilinmeyen bazı hakikatların aydınlatılması, yanlış bilinenlerin de doğrulanması mümkündür. Kahramanları hayatta iken bu kabil hatıraları zapt ve muhafaza etmenin bu bakımdan özel bir önemi olabilir. Bu küçük broşür de, 26 ncı Tümen Komutanı olarak üçüncü GAZZE ve KUDÜS savaşlarını yaşamış ve daha sonra ADANA'daki 12 nci Kor . K.lığına atanmış olan Sayın Emekli Orgeneralimizin, bu harekâta ait özel hatıralarını muhafaza etmek maksadını gütmektedir.

Bu vesile ile kendilerine şükranlarımızı sunarız.

Nuri TAŞDELEN
Kurmay Albay
Harb Tarihi Öğretmeni

Levent Şahverdi Arşivi

ÜÇÜNCÜ GAZZE VE KUDÜS SAVAŞLARI(YİRMİ ALTINCI TÜMEN)

Birinci Cihan Harbinde 1915 Çanakkale zaferimizden sonra Ordularımız Sina,İrak,Yemen,Romanya ve Galiçya cephelerinde savaşmağa başladı.

Ben Çanakkalenin Arıburnu cephesinde Üçüncü Kolordu Kurmay Başkanlığına Yarbay rütbesile bulunduktan sonra üç sene kıdem zammı mükâfatile (Millî Savunma Bakanlığı)Müsteşar vekilliğine getirildim. Bir müddet sonra Albay oldum. Ve Romanyada İbrailde bulunan yirmi altıncı Tümen Komutanlığına gönderildim.Buradan da Tümenle Filistin cephesine geçirildim. İstanbula geldiğimizde Bakır Köyde Başkumandan vekili Enver Paşa tarafından teftiş ve takdir edildik. Tirenle giderken Toros,Amanos tünelleri henüz açılmamış olduğundan buralarda kara yürüyüşleri yapılıyordu. Askerlerimizin bir kısmı bu havali halkından olduğu cihetle köylerinin yakınından geçerken dayanamıyorlar,sıvışıyorlar,çoluk çocuklarını gördükten sonra tekrar dönüyorlarsada alaylarını bulamıyorlar,başka birliklere katılıyorlardı. Bu yüzden Tümen hemen hemen üçte bir kuvvetini gaip ediyordu. İlk geçen birliklerden tecrübe edinen Suriye Kumandanlığı bu işi bir izin halinde tanzim etmeli idi. Alınan emir üzerine Tümen Yafa civarında kalarak Akdeniz sahillerinin muhafazasına memur oldu. Bütün karargâhı Yafanın Güneyinde Uyunkara isminde bir Yahudi köyüne yerleşerek sahilleri muhafaza tertibatını aldı. Filistini ilk defa görmüş olduk.

Filistin : Akdenizin doğusu boyunca uzanan Filistin iki kısımdır: Birisi kuzeyden güneye uzanan dağlık,diğeri deniz boyunca alçak arazidir. Dağlık bölgedeki köyler güzel havanın tesirile olacak daha zinde ve çalışkan;alçak arazideki halk ise daha çelimsiz ve uyuşukdır. Sahildeki kasabalar halkı ticaretle ve gemicilikle geçinen az çok kültürlü insanlardır. Bizim idaremizde bu bölge,merkezi Kudüs olan bir müstakil sancak(İl) idi. Hükûmetin en büyük meşgalesi ,Hıristiyanların

Levent Şahverdi Arşivi

büyük yortu günlerinde mezhep kavgalarına mani olmakdı.Bu güzel ve bereketli bölgenin istidadile mütenasip kalkınmasına çalışılmıyor,daha doğrusu kıymeti takdir edilemiyor,her şey olduğu gibi bırakılıyordı.Şimdiki İsrail devletinin temeli bizim zamanımızda burada atılmışdır: 1882 Senelerinde Rusyada Yahudiler aleyhinde vaki olan hareketde koğulan ve kaçan kültürlü ve zengin Yahudiler barınacak bir yer ararlar.İngilizlerin ricasile Sultan Hamit bunların Filistinde boş yerler satın alarak yerleşmelerine müsaade eder.Sahile yakın yerler satın alan bu Yaudiler kendilerine yurd edinerek ziraatle hayatlarını kazanmağa koyulurlar fakat mevsim sonunda ekdiklerinden hiç bir şey elde edemezler; istikballerından kokmağa başlarlar.Pariste ırkdaşları olan zengin Yahudilere baş vururlar.Topraklarından nümuneler getirilerek tahliller yapılır,bu topraklarda hububat yetişmeyeceğini,ancak Bağcılık yapılabileceğini mütehassıslardan öğrenirler.Bunun için ise beş sene beklemek lazım geliyor; bunada paraları yetişmez; karşılarına Roçild çıkıyor,çok az bir faizle para vererek ortaklık ve kendi tavsiyelerine riayet teklif ediyor,teşekkürle kabul ediliyor ve mutahassıslar alarak Bağcılığa başlıyorlar.Roçild bunları beş sene besleyerek köylerini yaptırıyor.Konakladığımız Uyunkara köyünde birde mükemmel Şarap ve Likör fabrikası kuruyor,herkesin arazisine, mutahassısların gösterdiği tarzda üzüm fidanları dikilerek toprağı tahlil eden kimyagerlerin tavsiyesine göre bakılıyor.
O havali Arap köylerini çevreleyen sabaraları(Kaktüsleri) söküp atıyorlar bunların,ince dikenleri kuruyunca,ruzigarla çocukların gözlerine gelerek müzmin göz ağrılarına sebep oluyor.Bunların yerine bağların etrafına sık dikenli anber fidanları dikerek güzel çitler yapıyorlar; bir metre kadar yükseklikte düzgün kesilmiş güzel kokulu sarı çiçeklerile bu yeşil divarların hiç bir hayvanın geçmesine yol vermediklerini ve pek güzel bir manzara arz ettiklerini gözümüzle gördük.Arap köylülerin ise bunu gördükleri halde halâ o zararlı kaktüslerden vaz geçmediklerini ve kanlı,çapaklı gözlerile toprak ev divarlarının dibinde tenbel

oturup gün geçirdiklerini görmekten üzüntü duymamak mümkün değildi.Yahudiler bu yerde mamureler vücuda getirirken yirmi metre kadar yer altında buldukları suları motorlarla akıtarak bağlarının yanında muz,limon,ve portakal ağaçları da yetiştiriyorlar.Deniz kenarındaki kumsalların(Eksube-Kaş) kenarına bir kaç sıra Okaliptüs ağaçları dikerek kumların tarlalarına ilerlemesine engel olmuşlar ve armancıklar vücuda getirmişlerdir.Her bağ sahibinin iki katırlı ve dört tekerlekli bir arabası vardır.Mahsul zamanı üzümlerini bununla fabrikaya götürür,tartar, makbuz karşılığı teslim eder; fabrika işler,satar; faiz ve masraf çıktıkdan sonra kârı herkese verdiği üzüm miktarınca dağıtılır; böylece bu fabrikanın yaptığı şaraplar Fransanın meşhur şaraplarile rekabet ederlerdi.Gittikçe zenginleşen bu adamlar köylerini imar ederler.Bununduğumuz köyün evleri mükemmel olup her türlü konforu,vardı.Tiyatro,gazino,kulüp,mektep,kimya lâbora tuvarı,eczane,dispanser ve saire gibi bütün tesisler bulunduğu gibi,köyün yanında muazzam birde park bulunuyordu.Burada biber ve kauçuk ağaçları,palmiyeler gayet muntazam dikilmiş,herbiri otuz beş yaşını bulmuş ve çinar gibi olduklarını görmüşdük.Otuz sene zarfında bu tarzda on dört köy vucuda getirmişler,burasını Avrupaya benzetmişlerdi.Yüksek tahsil için gençlerini İstanbula ve Avrupaya gönderiyorlardı.Galatasaray lisesinden yetişmiş büyük adamları vardı.Zamanın Kudüs Mutasarrıfı(Valisi) bunların bu yolda çoğalıp kökleşmesinden ürküyor,İstanbula yazıyor;Sultan Hamit bundan sonra Yahudilerin orda Erazi satın almasını yasak ediyor.Aydın Yahudi gençleri arasında siyasî fikirler uyanıyor ve gizli Siyonist teşkilatı kuruluyor.Savaş başlayınca İngilizler bunlardan faydalanmak yolunu buluyorlar;Casuslar elde ediyorlar.İşte bizim Tümen bu durumda aralarında yerleşmiş oluyor.Esefle bildiririmki Pariste tahsil görmüş Perens Sebahittinin yanında çalışmış genç bir yedek Subayımız bunların delâletile gizlice kaçarak İngiliz harp gemilerine dehalet etmiştir.Burada bir müddet kaldıktan sonra ordu Kumandanlığı Tümenimizi Gazze cephesine çekerek sol yandaki yirminci Kolordu emrine verdi.

Levent Şahverdi Arşivi

Savaşın başlangıcında birinci Kanal seferi yapılmış ve Süveyş kanalına kadar varılmışsa da başarılamayarak epeyce zayiatla geri dönülmüş idi.Bunun üzerine,Mayıs ayında İngiliz basını kendileri için savunulacak yerin Mısır değil, Kanal olduğunu bunun için de Sina yarım adasının hatta bütün Filistinin kendi ellerinde bulunması lâzım geldiğini uzun uzun yazarak İngiliz efkâri umumiyesini ilgilendirmişdir; nikekim Baş kumandanlıkları da bu maksatla icabeden tertibatı almakta geçikmemiştir.Bizim tarafımızdan Alman albayı Fonkres kumandasında kâfi olmayan bir kuvvetle ikinci bir Kanal seferi yapılıyor .Bu sefer Kanalın doğusunda üstün İngiliz kuvvetlerile Romanı taraflarında çarpışılıyor ve yenilgeye uğrayarak epeyce zayiatla Gazzeye kadar çekilmek mecburiyetinde kalıyoruz. Böylece İngilizler bütün Sina yarım adasını ellerine geçirmiş oluyorlar.Ve büyük plânlarını tatbika yolları açılmış oluyor.

Kuvvetlerini arttırmakla beraber Mısırdan Gazzeye doğru bir demir yolu inşasına ve Nil nehrinden bu demir yolu boyunca su boruları döşemeğe başlıyorlar.İşte benim Tümenim ta Romanyadan alınarak bin müşkilatla buraya getiriliyor.Bizim gelişimizden evvel İngilizler iki kere Gazzeye hücum ediyorlarsada muvaffak olmıyorlar,Hicaz Emiri Şerif Hüseyinle oğlu Faysalı elde ederek isyan ettiriyorlar.Baş kumandan vekilimiz Enver Paşa Gazze - Birüssebe hattını kesin savunma hattı olarak tayin ediyor.

Bu sıralarda müttefikimiz Almanlarda Bağdadı kurtarmak arzusu doğuyor,Şüphesizki bunda henüz gizli tutulan Irak petrol kaynaklarını elde bulundurmak keyfiyeti rol oynuyor.Büyük kumandanlar Halepde toplanarak müzakere ediyorlar.Almanlarla da anlaşılarak Halepte Mustafa Kemal Paşa kumandasında yeniden teşkil edilecek yedinci Ord. ile Irakta Enver Paşanın yaşıt amcası Halil Pasa kumandasındaki altıncı ordudan ve Almanyadan gelecek kuvvetlerden mürekkep Yıldırım ordular grubu teşkil ediliyor.Almanya eski Genelkurmay Başkanı Maraşal Fon Falkenhayin bu grubun kumandanlığına tayin ediliyor.

Gelen Alman kuvvetinin ismi hernekadar Azin kor(asya kol ordusu) ise de ; hakitatte bir çok makineli tüfenkle kuvvetlendirilmiş altı piyade taburile birkaç batarya topçudan ibarettir.

Kumandanlar arasındaki müzekerelerde Cemal ve Mustafa Kemal Paşalar Filistin tehlikede oldukça; Bağdat seferinin faydasızlığından behis ediyorlarsada Baş Kumandan vekili Enver Paşa Filistin cephesindeki kuvvetlerimizin İngilizlerin ilerilemesine engel olacağını söylüyor. Cemal Paşa Alman ve Avustrya İmparatorları tarafından Avrupa savaş cephelerini gezmek için davet ediliyor; Mustafa Kemal Paşa da Falkenhayine verilen selahiyetlere yaptığı itirazın kabul edilmemesi üzerine istifa ediyor ve yerine General Fevzi (Çakmak) tayin ediliyor.Bu istifa onu tanıyanları çok üzdü.Çanakkalede Anafartalar zaferini kazanan bu değerli kumandan hakkında Rus Genelkurmayının 19 Ağustös 1916 tarihli raporunda özetle şöyle yazılmışdı:(Mustafa Kemal büyük Türk kumandanlarının halk tarafından en çok hürmet görenidir; cesur,muktedir,azimkâr ve azmi şöhretini Trablus Bingazisindeki muvaffakiyetle elde etmiş olup Çanakkalede de iki defa vaziyeti kurtarmışdır.Jön Türkler pıroğramını kabul edersede komite(İttihatve terakki merkezi)azalarından müteneffirdir.Enverin tehlikeli bir rakıbidir)Cemal Paşada hatıratında bu olay için şöyle yazıyor: (Mustafa Kemal Paşa kendisine tahsis edilmiş olan bölge içindeki Arap işlerine doğrudan doğruya girişmek isteyen Maraşal Falkenhayının buna selâhiyeti olmadığını ortaya koyuyor.Hususile Maraşalın Arapların ruh hallerine uymayan bazı müzakere ve icraatının Vatan menfaatlerine mazarret derecelerini açıklıyor ve bunlara mani olmak isteyordu.) Atatürkün 20 Eylül 917 tarihli raporunda şu fıkra dikkati çeker:(Falkenhayın geldiği gündenberi Aşiret Başkanlarına Alman mülâzimleri göndererek doğrudan doğruya temas etmektedir.Araplar Türklere düşmandır,biz Almanlar bitaraf olduğumuzdan onları kazanabilirizsözünü bana,bir Ordu kumandanına sarf etmiştir.) Bu yazılarında Atatürk haklı olmakla beraber o durumda Arap işlerinde biraz daha uysal davransaydıda Ordusunun başında kalsaydı belki olacak felâketleri kısmen olsun önleyebilirdi.

Nihayet aklıselim(Sağ duyu) üstün geliyor Falkenhayın Filistin tehlikesini anlıyor Yıldırım ordusunun İraka değil Filistine yönetilmesine karar veriliyor ama biraz geç oluyor.

Levent Şahverdi Arşivi

Bu fikir değişikliği acaba Araplarla temasın bir sonucumu, yoksa Cemal Paşanın Alman büyük karargâhını uyarmasındanmı veya onların pek geniş haberalma teşkilatının bildirisindenmi ileri geldiği kesdirilemez.Falkenhayın karargâhını Kudüse getiriyor,Yedinci ordunun da bu ülkede teşkiline başlanıyor. Cemal Paşa Avrupadan dönüşünde Suriye ve Batı Arabistan umum kumandanı tayin ediliyor.Unvanı büyük ama Filistinde müstekil olan Falkenhayının nakil ve ikmal memuru gibi bir şey; bizim bu bulanık devremizdeki olup bitenleri ingiliz casus teşkilatı hiç şüphesiz haber alıyor.Arapların yardımından başka Filistin siyonist teşkilatı da esaslı yardımlarda bulunuyor.Geceleri İngiliz harp gemileri ile işaretleşen bazı kimseler tutulmuş ve idam edilmiştir.İkinci Gazze muharebesinde tanklarda bulundukları halde yenilgiye uğrayan İngilizlerin Gazze karşısında hareketsiz durmaları,onlarda saldırış kudretinin kalmadığı zannını uyandırıyor; halbuki Yıldırım ordumuzun İraka hareketini beklediklerini tahmin etmek daha doğru olurdu.Kudüsün Zeytun dağındaki meşhur büyük binada karargâhını kuran Mareşal Falkenhayının emriyetinde yüz elli kadar subay olduğu ve içlerinde yedek subay bazı profesörlerin bulunduğu söylenmişdir.Bu profesörlerin ülkin Bağdadı kurtarmak için kurulan Yıldırım teşkilatının Irakı kurtarması halinde oradaki gizli petrol kaynaklarile uğraşacak mütahassıslar olması çok muhtemeldir.Bu karargâhta Türk olarak yalnız dört genç kurmay subayımız vardı.Binbaşı Hüseyin Hüsnü(Erkilet) Yüzbaşı Tevfik(Bıyıklı oğlu)Yüzbaşı Ali Hayder (Gülmeyan oğlu) ve Yüzbaşı Mecit; kurmay başkanı bir Alman albay,harekât şubesi müdürü Binbaşı Fonpapen; Gazzedeki ordumuzun durumu şöyle idi.Karargâhı Gazzenin güneyinde siperler içinde üç Tümenli yirmi ikinci Kolordunun kumandanı albay Rafet (Bele) bunun solunda üç Tümenli yirminci Kolordunun kumandanı albay Ali Fuat(Cebesoy) Birusseba da iki tümen ve bir süvari Tuğayla üçüncü Kolordu,kumandanı Doğu cephesinden yeni gelen Albay İsmet(İnönü)Kroki-1

İngiliz ordusu dolgün mevcutlu iki piyade ve bir suvari Kolordusundan ibarettir.Yıldırım ordumuzun Filistine dönmesini duyan İngilizlerin yeni tümenlerimiz gelmeden saldırmağa kalkacaklarını düşünmek lazim gelirdi.Birüssebadaki üçüncü kolordumuz Gazzeden yirmi beş kilometreden fazla uzakta ve yanlız

GAZZE'DEKİ ORDUMUZUN DURUMU

KROKİ - 1

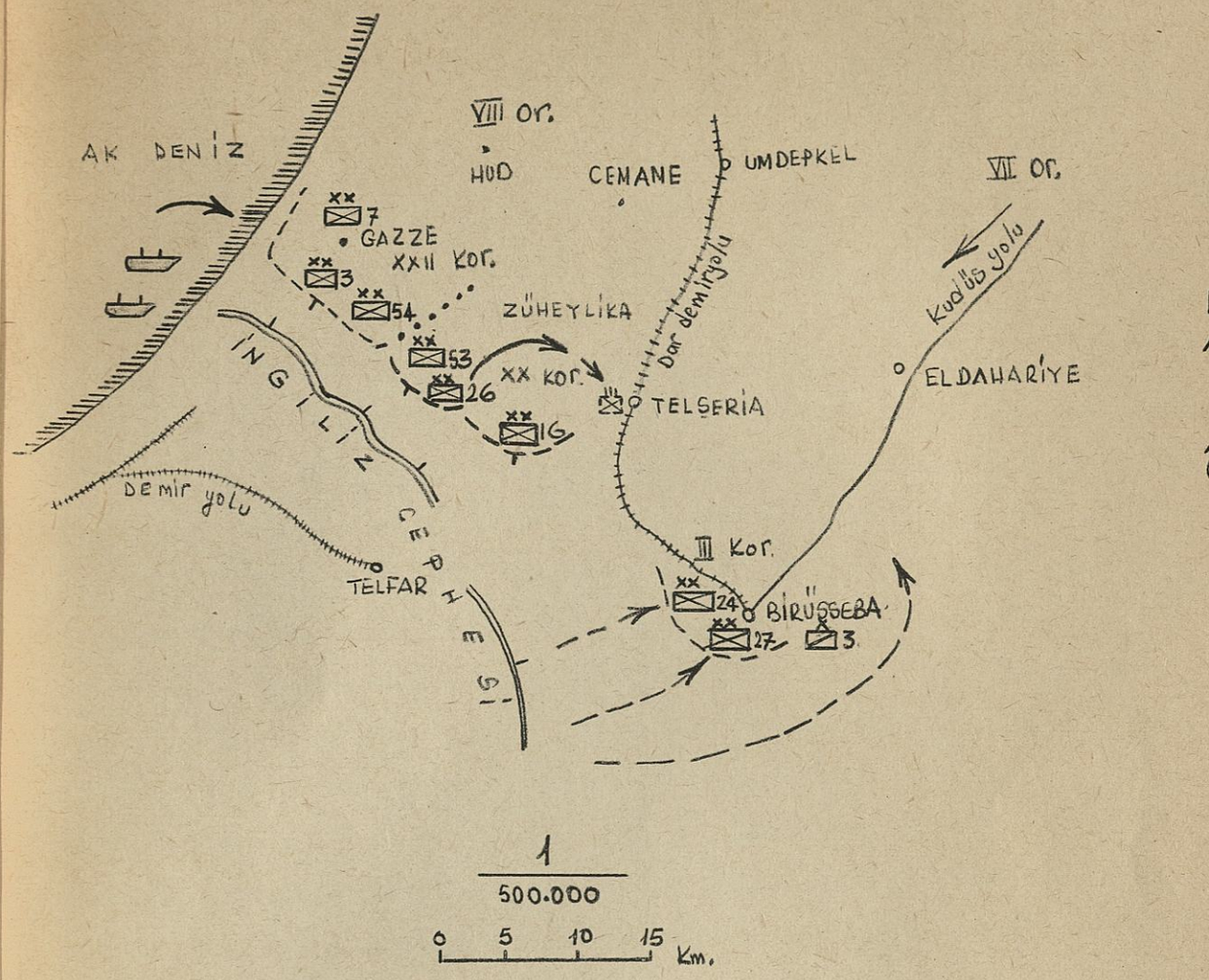

Levent Şahverdi Arşivi

olduktan başka tümenleri çok zayıf ve askerlerinin çoğu Araplardır.Yolda olan diğer bir kolordu buraya gelecek,her ikisi yedinci orduyu teşkil edecektir.Buna İngilizlerin imkân vermeyeceklerini düşünerek Birüssebiin derhal boşaltılması ve Gazzeye daha yakın Kudüs yolunu kapayacak bir yere çelilerek geriden gelecek kuvvetlerle birleşmenin temini en basit bir kaide olduğu halde yapılamamıştır.İngilizlerin yolda düşürdükleri bir çantayı bir keşif kolumuz ele geçirmiş ve bundaki evrak arasında İngilizlerin donanma yardımile Gazzeye saldıracaklarını gösteren yazıların ele geçirilmiş olmasıda büyük rol oynamıştır.Halbuki İngilizler bunu aldatmak için mahsus yapmışlardır.

Birliklerimizi teftişe gelen Maraşal Fonfalkenhayin her kumandanla komuştuğu gibi,benden de düşmanın saldırışına karşı koyup koyamıyacağımızı sordu,menfi cevap kimin haddi ? Savaş cephesinde kahramanlığa leke kondurulamaz.Kendisinin,elindeki kuvveti ve karşısındaki düşman kuvvetini iyice ölçerek plânını ona göre yapması lâzımgelirdi.Cephemizde tümen ve kolordu adedi çok fakat tümenlerin herbiri ancak bir alay,nihayet bir tugay kuvvetinde olduğunu bilmez olamaz.İngilizlerin Avrupa cephelerinde şöhret kazanmış kumandanlarından general Allenbiyi buraya kumandan olarak getirmiş olmaları da dikkate değer.Kolordu kumandanımız düşman hakkında bilgi edinmek için ondan esir almağa gayret etmemizi emretti.Siperlerdeki alayımdan otuz erden mürekkep bir baskın müfrezesi tertip edildi.Alay kumandanı bu müfrezenin başına yedek subaylardan Ermeni Arşak isminde bir teğmeni koydu.Bu subayın kahramanlığı tecrübe edilmişdi.Askerlerimiz de onu çok severlerdi.Hakikaten muvaffak oldu;ve bir İngiliz karakoluna yaptığı gece baskınında hiç zayiat vermeden on iki Hintli askeri esir alıp getirdi,bunlar orduya gönderildi.Subay takdir edildi fakat daha sonra bir savaşta canını verdi.Bundan evvel siperlerdeki alayın tabur kumandanlarından 315 li Arnavut İsmail isminde bir hain yanına aldığı bir

Levent Şahverdi Arşivi

Arnavut erile ve siperlerin haritasını ve nasıl müdafaa edileceğini gösteren talimatı da yanına alarak,geceleyin,İngilizlere dehalet etmişti.

İngilizler nihayet Birüssebia bir piyade ve bir suvari kolordusile saldırarak burasını ele gecirdiler.Yirmi dördüncü Tümenile suvari Tuğayı (Üç alaylı) çekilebildi.Yirmi yedinci tümen hemen kâmilen mahvoldu.Kolordu kumandanıda zorlukla kurtulabildi.Çekilenler Eldahariye de toplanarak gelmekte olan 19 ncu Tümenin ilk kademesile ve yedinci ordu kumandanile birleştiler.Bir alayımı Telşeriaye 16 ncı tümen emrine göndermek emrini aldım.Binbaşı Ömer Lutfi (Argeşo) beyin 78 nci alayını gönderdim.Kolordu kumandanımız da sol yanını ve üçüncü Kolordunun durumunu görmek üzere o tarafa gitti.Düşman bütün cepheyi bilhassa Gazze siperlerini şiddetle bombardımana başladı.Bu siperler içinde ikinci Gazze muharebesinde tahrip edilen iki tank bir tepecik gibi duruyordu.Bilmediğimiz,bu yeni silâhı bütün kumandanlar geceleri gidip hayretle seyrediyorduk.Bunlar şimdi kendi topçularına işaret noktası oluyorlardı.

Birazda Fonpapenin yanıldığı hatıratından söz edelim: Albay Rafetle (Bele) görüşmesini şöyle anlatıyor.(Kendisine General Allenbinin batı cephesinde tatbik ettiği metodlardan anladığımız dersleri anlattım ve İngilizlerin taarruzlarını günlerce devam eden ağır topçu ateşile hazırlamak hususundaki itiyatlarını belirtmeğe çalıştım,Gazzede Türk mevzileri vakıa geçilmesi hemen hemen imkânsız çok kesif kaktüs çitilerile sarılmıştı; ancak,kuvvetli bir topçu ateşi bu engelleri yıktıktan sonra Türk piyadesini koruyacak hiç bir siper kalmayordu.Kendisinden ön hatları zaif kuvvetlerle peçeleyerek üç Tümenden hiç olmazsa ikisini geriye almasını çok rica ettim; kumandan en samimi ve nazik tebessümile gülerek fıransızca çok iyi anladım binbaşım fakat burada kalır burada ölürüm,dedi,böyle bir neticeye varmasına çok hayret ettim.)Memleketimizde pek iyi tanınmış olan Fonpapene hürmetle beraber asıl hayret olunacak şey, kendisinin bu ifadesidir: Bir kolordu kumandanı kendi

görüşünde ısrar edebilir ama onun üstü kendi düşüncesine uygun görmezse emirle arzusunu yaptırır.Fonpapen ordular kumandanı Maraşal Fon Falkenhayine söyler,arzusunu onun emrile yaptırabilirdi.Harekât şubesi müdürü olduğuna göre,orduların durumunu ve kuvvet muvazenesini göz önüne alarak düşmanın muhtelif şekillerde yapması muhtemel saldırılarına karşı ne yolda hareket edilmesi lâzım geleceğini plânlaştırmak ve emirlerini verdirmek başlıca ödevi idi.Yenilgi sorumunu yüklemek istediği Rafet Beleyi birtakım süslü sözlerle medih ettikten sonra diyorki(Kökleşmiş bir asker kanatinin bir kaç görüşmede değiştirilemeyeceğini çabuk anladım.Bu sebeple,bütün gayretime rağmen hiç birşey değiştirilemedi ve İngiliz taarruzu birdenbire patlak verdi.) Bu sözler,sanki kendilerinin oraya kumanda etmek için değil hocalık yapmak için gelmiş gibi gösteren bir eda taşıyor.Saldırının başlaması birdenbire değil,hazırlıkları çoktan beri gözle bile görünür halde idi. Bundan başka daha evvel Mustafa Kemal (Atatürk) 20-Eylül-1917 tarihli raporunda:(Düşman bu gün orada insanca ve malzemece bize mütefevvik olup bizim bütün kuvvetlerimizi gönderebileceğimiz aylar zarfında intizar etmesine ihtimal fennen pek azdır.Bizim kuvvetlerimiz gelmeden evvel onun taarruz ederek karşısındaki kuvvet aleyhine kati bir netice elde etmek teşebbüsü tabiîdir.) diye yazmıştı.Bununla beraber Rafet Belenin de; ordu sol yanının zaifliği kendi cephesi için de bir tehlike olduğunu düşünerek rica edilen bir tümeni vermesi uygun olurdu.

Görülüyorki bu durumda kâti savaşı kabul etmeyerek orduyu daha geride bir mevzie çekmek lâzım gelirken bu yapılamadı. Tehlikeyi mümkün mertebe azaltmak için sekizinci ordu sol kanadında bir kuvvet toplamağa teşebbüs etti,benim tümenimin sol yan Zuheylika sırtlarına gitmesine emir verdi.Cephede kalan alayımın yerine 53 ncü Tümenden bir alay verildi.Hemen hareketle oraya vardım.Dağ toplarımı beraber getirebildim.Sahra toplarım yolsuzluk sebebile dolaşarak ertesi gün gelecekdir.Buraya bir tümen daha gönderilerek bir grup teşkil olunacak ve kumandanlığına ordu karargâhından Alman Albay Hergut gelecektir.

Levent Şahverdi Arşivi

Fakat hiçbiri gelmedi.Elli üçüncü tümenden gelecek alayda ancak gece gelebilecekdir.Şimdilik elimde zaif bir piyade alayile iki dağ bataryasından başka bir şey yok.Vardığımız yer bir takım çıplak hafif sırtlar,kuru derecikler, ağaç yok,su yok,köy yerinde kimsesiz bir kaç yıkık ev ankazı. Alay münasip dereciklere yerleşdirilerek savunma hattı gösterildi.Toplar mevzilere kondu,gelecek alayın yerleri ve sahra topçu taburunun mevzileri işaret edildi.Tümen karargâhı da bir derecikte portatif çadırlar kurularak ordu ile telefon irtibatı yapıldı.Beş altı kilometre ilerimizde ve aşağıda harap Telşeria köyü ve köyün ortasındaki tepecik görülüyor.Oradaki alayım henüz on altıncı tümen emrinde bulunuyordu.Güneye doğru arazi geniş bir düzlük olarak uzuyor.Batıya doğru ise gittikçe yükseliyor.Ve Lut gölünün batısındaki çıplak dağlar meydana geliyor.Birüssebiden çekilen üçüncü Kolordunun bu dağların eteklerinde bulunduğu anlaşılıyorsa da,aramızdaki açıklık on beş kilometreyi geçiyor ve hiç bir şey görülemiyordu.On altıncı tümen kumandanı Albay Rüştü ile telefon konuşmamızda cephesinin genişliğinden ve karşısında beliren düşman kuvvetlerine karşı kendi kuvvetinin azlığından üzüntüsünü bildiriyordu. Akşam üstü Kolordu kumandanımız Albay Ali Fuat (Cebesoy)üçüncü Kolordu tarafından dönerken bize uğradı,kendisine durumu anlattım.O da bize üçüncü Kolordunun iyi bir durumda bulunduğunu yeni kuvvetlerin gelmekte olduğunu ve yedinci Ordu kumandanı Genaral Fevzinin (Çakmak) savaş kademesile oralara geldiğini,onlarla aramızda açıklık varsada yirmi dördüncü tümenin bunu kapadabileceğini söyledi ve bunları telefonla ordu karargâhına da bildirdi.(Fonpapen hatıratında bundan bahsetmiyor.) Dürbünle ileriyi gözetliyorum: Birüssebi istikâmetinde uzaklarda toz bulutları arasında Telşeriaye doğru gelmekte olan geniş ve büyük karartılar gördüm ve kumandana söyledim.O konuşmasına devamla burada bir grup vücuda getirilmesinin yerinde bir tedbir olduğunu ve bununla karşı saldırış yapılabileceğini,fakat kumandanlığına Türk askerinin ruh hallerini bilmeyen bir Almandan ziyade kendisinin tayin edil-

mesinin daha isabetli olacağını çok tatlı ve güven verici bir dille anlattı.Genç ve ateşli kumandanımızda gördüğüm o ateşli ve fakat yerinde olmayan heyecanı hiç unutmam. Telefonu bıraktığı zaman teklifinin memnuniyetle kabul edildiğini söyledi ve karargâhımızı,telefonumuzu kendisine bırakarak başka bir yerde Tümen merkezini kurmamızı bildirdi. Emirleri yapılmakla beraber yaklaşmakta olan düşmanın yeni kuvvetlerimiz gelmeden saldırması halinde az daha gerilerde daha kuvvetli bir mevzide savaşı kabul etmemize müsaadelerini sordum,uygun bulmadı.Bu gece başka kuvvetlerin getirilmesine çalışacağını bildirdi.Gece telefon kunuşmaları devam etti.Ordular kumandanının kendisinin generalliğe terfiini Baş kumandanlığa yazdığını bildirdiğini öğrendik,sevindik.Gece yalınız elli üçüncü tümenden 34 ncü alay geldi.Sabah erken(7-11-917) kumandan acele beni çağırdı ve şu emri verdi:(Düşmanın bu gece Telşeriayı aldığını ve oradaki alayı geri attığını 16 ncı tümen bildirdi.Elinizdeki kuvvetlerle hemen oraya saldırarak çekilen alayı da emrinize alarak Telşeriayi geri alınız. (Sahra toplarımın gelmesine kadar beklemeyi rica ettim,kabul etmeyerek Düşman yerleşmeden evvel oradan çıkarılmasını ve cephede açılan gediğin kapatılmasını tekrar emretti.Bunun üzerine alaylara ilerilemek emrini verdim.Daha ilk ilerileyişte düşmanın açtığı çok kuvvetli topçu ateşi,her sıçrayışda askerlerimizi eritmeğe başladı; o kadar kuvvetli bir top ateşi yaptıki,bir adım ileri atılamaz oldu.Bununla beraber düşman da yerinde kalakaldı.Bunun bir suvari tümeni olduğu ve piyadelerinin gelmesini beklediği sonradan anlaşıldı. (Kroki-2)

Gün ortalarında piyadeleri cepheye girmeğe başladı; lâkin ilerilemediler,ihtimal öğle molası verdiler veya geri kısımların gelmesini beklediler.Daha çoğalan topçu ateşleri şiddetle devam ediyor ve bizi eziyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

7-11-917 MUHAREBELERİ VE
26 NCI TÜMEN'İN TELŞERİA'YA KARŞI TAARRUZU

KROKİ - 2

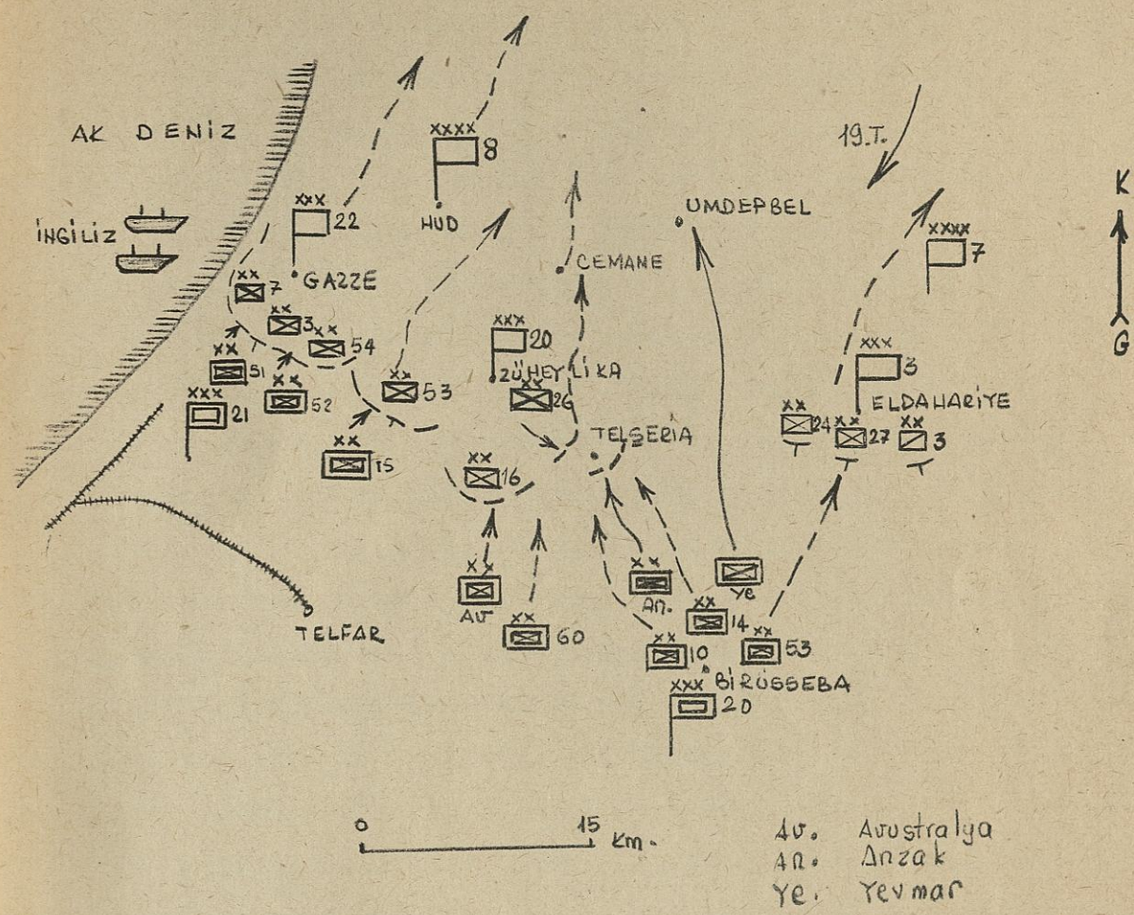

Sahra topçu taburumuzun gelmesile ve ateş açmasile biraz ferahladık.Bu sıralarda düşmanın başka bir süvari tümeni bizimle üçüncü Kolordu arasındaki boşluktan kuzeye,gerilerimize doğru ilerilemeğe başladı,geçit resmi gibi bunları uzaktan seyrettik, ve nekadar kuvvetli olduğunu gördük.Bu suvari tümeni Kolordunun levazım anbarlarının bulunduğu Umdepkel istasyonunu zaptetmiş fakat on dokuzuncu tümenden ilk gelen alayın karşısında durakalamış.Bir süvari tümeninin de on altıncı tümene karşı ilerilediği oradan bildirildi.Öğleden sonra düşman piyadeleri çok üstün bir kuvvetle (iki tümen) bize saldırmağa başladı; etrafımızda ikide düşman süvari tümeni görülmüştü.Yardımcı olarak bize hiç bir kuvvet gelmedi,kolordu kumandanı akşama kadar dayanmamızı ve geceleyin çekilmemizi emrederek kendisi kuzeye doğru hareket etti.Akşam bütün Gazze ordumuzun geri çekilmesine emir verildi.Bu günkü muharebenin en büyük baskısı yirmi altıncı tümene oldu.İngilizler bizden çok oldukları halde akşama kadar esaslı bir sonunç alamadılar.Zayiatımız çok oldu isede düşmanın ordumuzu çevirmesine engel olduk.İçinde pekçok sehitlerimiz kalan savaş meydanını düşmana bırakarak karanlıkta Cemameye çekildik.Burada yahudilerin kurdukları bir motorlu kuyu vardı, ilk işimiz bütün gün susuz savaşan askerlerimizle hayvanlarımızı sulamak oldu.Gündüzün düşman suvari tümeninin bura yakınlarına kadar ilerlemesi yüzünden iaşe kademelerimiz kuzeye doğru çekilmiş olduğundan askeri doyurmak da mümkün olamadı.Uykusuz ve yorgun askeri dinlendirmek icabediyorsada,yakınlarımızda bulunan düşman suvarilerinin bir baskın yapmaları ihtimaline karşı tedbirli bulunmak icabediyordu.Bu sebeple birlikler bir baskına karşı koyacak surette yerleşdirildi.Bir batarya ile makineli tüfekler ateşe hazır tutuldu.Tümenin savaş mevcudu bin beş yüze düşmüştü ki,bir alay bile değil demekti. Sabahleyin fecirle beraber kalkarak savaşa hazır olmalarını sıkıca erettim.Hakikaten fecir vakti kaltığımızda düşman suvarilerinin üzerimize doğru ilerlediğini gördük ve derhal üzerlerine ateş açarak onları geri kaçırdık.Uyuya kalsaydık,atların

Levent Şahverdi Arşivi

ayakları altında ezilerek mahvolacaktık .Bu suretle savaş tekrar başladı.Geriden biraz yiyecek geldi askerimiz biraz kuvvetlendi.Kolayca geri çekilebilirdik,fakat ordumuzun çekilmesini temin için daha bir müddet düşman suvarilerinin ilerilemesini durdurmak icabediyordu.Düşman suvari kolordusunun bu iki gündiki beceriksizliği ve yirmi altıncı tümenin fedakârlığı ordumuzu kurtardı.Eger üç süvari tümeni ayrı ayrı üç koldan kendi piyadelerine öncülük yapacağına ve küçük bir mukavemet karşısında duraklayıp kendi piyadelerinin yetişmesini bekleyeceklerine,üç tümen bir arada yirmi altıncı tümenimizin bulundu mevzie ,yandan çevirerek yüklenmiş olsaydı; hem bu zayıt tümeni yok eder,hemde Gazzedeki orduyu çenber içine alırdı. (General Allenbi bundan sonra suvari kumandanını değiştirecek ve bu savaşta edindiği tecrübe ile bir sene geçmeden Hayfa yakınlarında ordumuzu yararak çenber içine alacak ve bütün Suriyeyi ele geçirecektir.(Bizim de bu tecrübe ile beş sene sonra suvari kolordumuz,Afyonda Yunan ordusunu sararak onun esir olmasını sağlayacakdır.) Düşmana karşı koyarken on dokuz uçaktan mürekkep bir düşman hava filosu alçak uçuşla üzerimizden bombalar atarak kuzeye doğru geçti,iaşe ve ikmal kademelerinin dağılmasına sebep oldu. Öğleden sonra üstün düşman piyadeleri üzerimize saldırmağa başladı.Ordumuzda selâmetle çekilmeğe başladık,tümen karargâh subaylarile geriye doğru yörürken aramıza düşen bir obüs mermisi iki metre kadar yanımda üsteğmen Nuriyi Şehit düşürdü; bu arada ayaklarımın arasından kol kalınlığında uzun bir kara çöl yılanının birlikte kaçışını görmekden duyduğum ürküntü,obüs mermisinden fazla oldu.Nihayet tümen mutazam bir yürüyüş koluna girdi.Bu sırada da kolordu kumandanı 53 inci tümenle gerideki sırtları tutmuş ve yirmi altıncı tümenden ümid kesilmiş olduğundan bataryaları bizi düşman sanarak az kalmış üzerimize ateş açıyorlarmış.Biraz sonra birleştik ve Kudüse doğru birlikte çekildik.Latron tarafında bize yaklaşan düşman zırhlı otomobilleri top ateşile geri atıldı. Latron bir Fransız katolik manastırıdır.Papaslar Kudüse kaçmışlar mahzenlerindeki çok eski şarap dolu büyük fıçılar açılmış,manastırın avlusu bir göl halini almış,etrafı keskin bir

şarap kokusu sarmış yorgun gelen askerler ister istemez içiyor,kumandanlar müdahale etmese serhoş olup yerlere serilecekler.Düşman suvarileri bizi rahatsız etmeden gece Kudüse çekildik.Burada Fevzi Çakmak ve İsmet İnönü ile buluştuk.Generallik emri gelen Ali Fuat Cebesoyu tebrik ettik.Kendisine İstanbulda bulunan Atatürk'den de güzel bir tebrik telgrafı geldi. Kudüsün savunmasına 26,27 ve 53 ncü tümenle General Fuat Cebesoy kumandasında yirminci kolordu memur oldu.Ötekiler Kudüsün kuzeyine geçtiler.Orduca Kudüsle deniz arasında yeni bir cephe tutuldu.Yıldırım orduları grup karargâhı Nasıraya gitti.Yirminci ve üçüncü kolordulara kumanda eden yedinci ordu (Fevzi Çakmak) karargâhı Nablusta kuruldu.İngiliz ordusu da yavaş yavaş yeni cephemize sokulmağa başladı.

Kudüs: Üç Dinin mukaddes saydığı Kudüs şehri Akdeniz ile Lut gölü arasında kuzeyden güneye doğru uzanan çıplak bir sıra dağın ortalarında sekiz yüz metre kadar denizden yüksek bir palâto üzerinde taş binalardan ibaret ve eski bir kale divarları çevrili bir şehirdir.Burada Müslimanların Mescidi Aksa ismindeki camileri,hıristiyanların meşhur Kamame Kilisesi,Yahudilerin de ağlama divarları vardır.Eski kale dışında, güzel yapılarla varoşlar şehri genişletmiştir.Şehrin güneyinde Yafaya giden demiryolu istasyonu ve dört cihete giden dört şosesi vardır.Lut gölünün seviyesi denizden dört yüz metre alçak olduğundan bu cihetteki dağ yamaçları çok dik ve sarp dereler,derin uçurumlardır.Buralardan ancak pek az ve daracık yollardan geçilebilir.Batı taraf daha az meyillidir.Arazi taşlık,bazı tepelerde Müslümanların hürmet ettikleri eski Peygamber türbe ve camileri bulunduğu gibi ,bazı tepelerde de kilise ve manastırlar,şehir civarında zeytinlikler ve bağlar vardır.

Kurmay Albay Mehmet Selâhattin kumandasındaki 53 ncü tümenle benim 26 ncı tümen Kudüsün kuzey batısını Albay Osman Nuri kumandasındaki 27 nci tümende batı ve güney kısmını savunmağa memur edildi.Yirminci kolordu karargâhı da Kudüs içinde yerleşti.(Kroki-3)

Levent Sahverdi Arşivi

KUDÜS SAVUNMASI

KROKİ 3

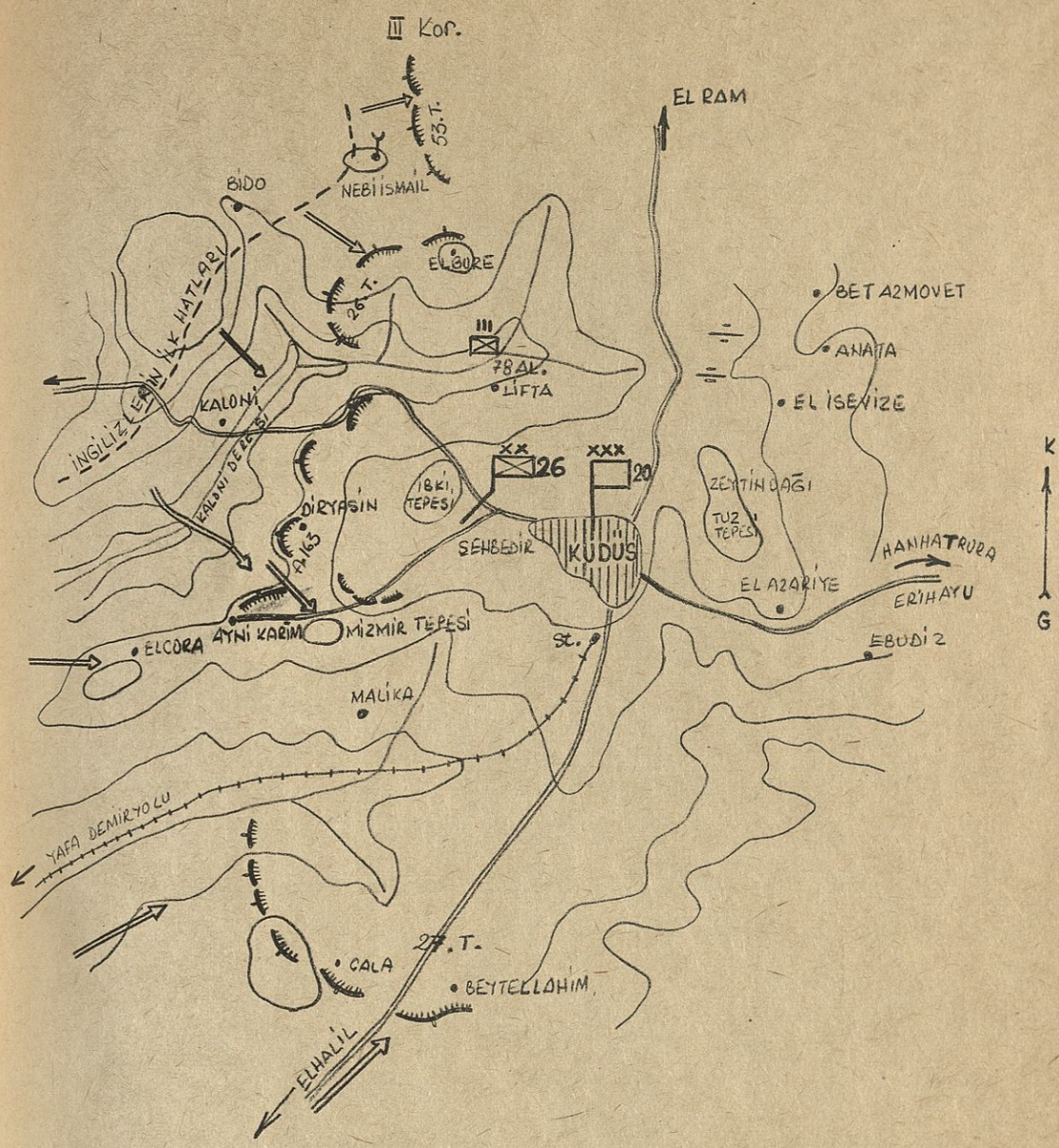

Levent Şahverdi Arşivi

27 nci Tümenin 163 ncü alayile bir batarya bizim tümene verilerek cephemiz yedi kilometreden fazla uzatılmış oldu. Yetmiş sekizinci alayı sol yana göndererek O bölgenin kumandasını ona verdim.Birliklere tafsilatlı bir savunma emri yazdım.Bundan hasseten gece baskınlarına karşı uyanık bulunmalarını ehmiyetle bildirdim.Aralık ayının yedinci günü akşam üzeri şiddetli bir soğukla kar gibi ince bir yağmur başladı.Askerin çoğu yazlık elbise ile ayakkabıları ve çamaşırları perişan, kabutları ve portatif çadırları eksik.Kolordu daha evvel bunların menzilce ikmal edileceğini bildirmiş isede; hiç bir şey gelmemişti.Bir şey bulunamıyorsa ibadethanelerdeki halı ve ve kilimlerin bir kısmının siperdeki askerlere örtü olarak gönderilmesini rica etmişdim; oda olamadı.İşte böyle,her suretle zayıf bir durumda soğuklar bastırdığı gibi geceleyin kalın bir sis de çökdü.Türk askerleri bütün bu fena şartlar altında Vatani ödevini yapmaktan,canlarını vermekten çekinmedi ve olanca kuvvetile bütün gece ve bütün gün savaştı durdu.Gece sisi görünce talefonla alaylara uyanık ve dikkatli olmalarını tekrar söyledim.Gece yarısından sonra saat iki buçukta sol yanımızdan şiddetli top ateşi geldi.Telefonla sormak istedim, hat kesilmiş,görüşemedim.Yerliler bize bunu çok defa yaptılar. Merkezdeki alay kumandanile konuşabildim,sol yanında Aynkârim tarafında düşman baskın yapmak istemişse de oradaki bölüğümüzün ateşile karşılanmış olduğunu bildirdi.Sağ yanda sükûnet vardı. Buradan aldığım bir taburu sol yana Beytimizmir tepesine gönderdim.Savaş gittikçe kızıştı.Kolordu kumandanınarapor yazdım. Cephemizin her tarafında düşman kolları siperlerimizin yakınlarına kadar sokuldu.lar ,topçularımız da,gaz ve mum olmadığından,karanlıkta ağaç yakarak nişangâh tanzimile gündüzden işaretledikleri yerlere ateş etmeğe başladı.Sabaha karşı kolordu kumandanı elindeki bir hücum bölüğünü göndereceğini bildirdi.Bize yeni verilen orta bölgedeki 163 ncü alay kumandanı yüzbaşı Aziz, bütün cephesi boyunca istinat noktaları aralarındaki derecik-lere sokulan düşmanın ilerilediğini ve bunları döğecek bombası

Levent Şahverdi Arşivi

26 ncı tümenin cephesi üç kilometre kadardır,Subay ve eratın azalmasından alaylar ikişer tabur yapıldı.360 mevcutlu 59 ncu alay sağ yana 450 mevcutlu 76 ncı alay sol yana cepheye yerleşdirildi.435 mevcutlu 78 nci alay da Lifta köyü yakınında ihtiyat tutuldu.İkişer bataryalı iki taburlu topçu alayı Kudüs kuzeyinde mevzilendi.Tümen karargâhı Lifta'da yerleşti.

Tümenin savaş mevcudu iki bini ancak buluyordu.Öteki tümenlerin mevcutları da bizden fazla değildi.Kudüsün etrafında evvelce yapılmış siperler ince bir avcı hendeğinden ibaretti.Geri ile irtibat hendekleri olmadığı gibi,karşı sırtlardan alçak ve onlardan gelecek saplanıcı ateş altında bulunuyordu.Arazi çok taşlıktır.Bu hendekler şehirden dört beş kilometre uzakta ve çok uzun bir hat halinde idi.Avcı hendeklerinin önleri derin vadiler olduğundan toplarımız buralarını döğemeyordu.Hulâsa; evvelce acele yapılmış bu tahkimat çok kuvvete ihtiyaç gösteriyor,böyle olmakla beraber yine faydalı oldu.Birlikleri dolduracak ikmal eri ve subaylar gelemedi; ancak Kudüs talimgâhından yüz kadar ikmal eri tümenime verildi.Toplarımız da küçük çaplı ve azdı; büyük çaplı ağır toplarımız yoktu.Bu zayıf kuvvetle ancak bir oyalama savaşı yapılarak geri çekileceğimizi zanederken,burada katî savunma savaşı emri geldi.İlerilemekte olan düşman kolları cephelerimize sokulmağa başladı.İlk saldırışları sağımızdaki 53 ncü tümenin tuttuğu Nebî İsmail tepesini aldı.Topçularımızla ateş ettikse de tepeyi almağı başardılar; fakat tepe toplarımıza güzel bir hedef olduğundan çok zayiat verdiler.Bunun acısını Peygamber İsmailin türbesini top ateşile harap ettiğimizi gazetelerile İslâm alemine aleyhimizde propagandalar yaparak çıkarmak istediler.Bundan sonra benim Tümenin cephesine kuvvet yığmağa ve şiddetli top ateşine başladılar. 6 Aralık 1917 akşam üzeri kolordudan aldığımız emirle cephe taksimatında bazı denişiklikler yapıldı. Ve katî savaş yapılması bildirildi.

tabur efradının birbirine karıştığını söyledi.Yanımıza gelen kolordu kumandanı durumu gördü ve ihtiyatındaki 72 nci alayı Kudüsün güney batısına getirerek Benimizmir-Maliha hattına karşı saldıracağını o vakte kadar bulunduğumuz yerlerde dayanmamızı söyleyerek gitti.Sağ yanımızdaki 76 ncı alayın iki tabur kumandanlarının şehit düşmesi ve düşmanın üstün kuvvetlerle yüklenmesi yüzünden alayın Lifta köyünün doğru sırtlarına çekildiği haberi geldi.Kolordudan saat dokuzda yazılmış bir emir,öğle vakti vasıl oldu.Bunda, Kolordunun ikinci bir hatta sebat etmesi ve tümen bölgelerinin kısmen değiştirilmesi ve isthkâm binbaşı Alman Şrumbergenşehrin batı kenarındaki Avustırya hastanesile civarındaki bir kaç büyücek evi müdafaa haline koymak üzere gönderildiği bildirildi.Topçularımızın ateşi himayesinde,piyadelerimiz ikinci bir mevzide tutundular.Savaş biraz gevşedi.163 ncü alayın fedekâr kumandanı yüzbaşı Aziz ağır yaralı olarak yanımdan geçirildi; yerine geçen yüzbaşı Eyyup Sabri de sonra şehit oldu.Alayda ancak yüz kışi ile dört makineli tüfek kaldı.Ögleden sonra,düşmanın saldırısı tekrar başladı. İki tarafta ateş şiddetlendi.Akşama doğru bir kilometre kadar yakın önümüzdeki piyadelerimizin tek tük gerilemeğe başladıklarını görünce,yanımda toplaya bildiğim altmış kişi kadar mevcutlu bir taburu ileri sürdüm.Bu sırada bütün cephede düşmanın süngü hücumuna kalktığı,askerlerimizin de geri çekilmeğe başladığı görüldü.İleri sürülen zayıf mevcutlu taburla karargâhımdaki subay ve erlerin fedakarana ileri atılmaları,çekilenlerin tekrar yüz geri ederek üçüncü bir cephe tutmalarını temin etti.Düşmanda artik ilerileyemedi akşam oldu.Tümen karargâhı arkadaşlarımla biraz geri çekilerek şehrin kenarında yeni bir direnme mevzii hazırlamağa başladım.(Burası şimdi İsrail Devletinin elinde büyük binalarla yeni bir şehir olmuş ve o vakit bulunduğumuz yere de Allenbi meydanı ismi verilmiştir.)Geceleyin Kudüs

Levent Şahverdi Arşivi

mutasarrıfı (Vali) İzzet Bey yanıma geldi,bilgi ve talimat istedi.Yarın için mukavemete hazırlanıyoruz,yardımcı kuvvetler gelmezse şehrin kurtarılmasının şüpheli olduğunu,talimatı da kolordudan almasını söyledim.Asayişin temini ve kiliselerle camilerin ve mühim yerlerin muhafazası için asker lâzım ise bir miktar gönderebileceğimi de bildirdim. Bu hususta kâfi tedbirlerin alındığını söyleyerek ayrıldı.Kolordu karargâhının Kudüsün on beş kilometre kadar kuzeyinde,Elrame gittiği anlaşıldı.Gece yarısından sonra kolordudan Kudüsün doğusuna çekilme emri geldi.

EMRİN İLK İKİ MADDESİ :

1. Yirminci kolordu on sekiz gündenberi düşmanın faik kuvvetlerine karşı Kudüs Şerifte kemâli muvafakiyetle harb etmiş ve en nihayet sol cenah ile Kudüsün batı ve güney kenarlarını kahramanne bir surette müdafaa ederek düşmanı tevkif eylemiştir.

2. Kudüs şerifi hernevi tahribattan muhafaza etmek maksadile kolordu bu gece (8-9-12-1917) Kudüsü tahliye ederek Beyti Azmavut-Anata-Ebudiz hattına çekilecektir.Kudüs-Eriha caddesini muhafaza etmekle beraber üçüncü kolordu sol yanile irtibatta bulunacaktır.

(Diğer maddeler tümenlerin gideceği yerler ve bazı teferruattır.)

Sabaha karşı tümeni Kudüsün doğusunda Zeytun dağına çektim.gündüz olunca düşman ordusunun merasimle Kudüse girdiğini gördük.Düşman Kudüse hakim bu tepeleri bizde bırakamazdı.Öğleden sonra tekrar saldırmağa başlayınca daha doğuya çekildik.Kudüs ile Eriha arasında sarp dağlarda yeni bir mevzi tuttuk,bir müddet de burada savaşdıktan sonra şeria vadisinin doğusuna çekilmeğe mecbur olduk.Bu arada düşerek sağ kolum umuz başından çıktı,Seyyar Hastahanede bir müddet tedavi edildim.Kolum yerine katıld[illegible]ama iki ay askıda kaldı.

vurduk.) Bu sözlerle sorumluluktan kurtulacaklarını sanıyorlarsa tarih önünde aldanıyorlar.Ordunun kuvvetini göz önünde tutarak bunu arttırmak,mümkün olmuyorsa savaşı onun gücü nisbetinde idare etmek lâzım geleceği herkesce bilinen bir hakikattır.Kudüs savaşinda benim tümenimin cephesine saldıran düşmanın 60 ve 74 ncü tümenleri olduğu sonradan anlaşılmışdır.

Bir müddette üçüncü kolordu emrinde Nablus güneyinde savaşdıktan sonra Adanada on ikinci kolordu kumandanlığına tayin olundum.Giderken Nasrada ordu karargâhına veda için uğradım . Kurmay Başkanı sınıf arkadaşım Kâzım İnanç Maraşalın beni bırakmak istemediğini,Kudüsü geri almak için hazırlayacağı bir kolorduya beni kumandan yapmağı düşündüğünü bildirdi.

Kendisine İngiliz ordusunun çok kuvvetli olduğunu,böyle bir harekâtın başarılı olmayacağını,belkide bütün Suriyenin elden çıkmasına sebep olabileceğini ve kanaatimin dışında böyle bir sorumluluğu üzerime alamayacağımı söyledim.Maraşalla görüştükten sonra beni takdim etti.O da elimi sıkarak yeni vazifemde başarılar dileyerek izin verdi.

Halepte ikinci ordu kumandanı Nihat (Anılmış) Paşa ile görüştüm ve Adanaya geldim.Selefim Abdülkerim Paşa beni beklemeden gitmiş.Ödevim,Çukurova sahillerinin İngilizlerin yeni bir çıkarmalarına karşı korunması idi.Bu işlerle uğraşırken İngilizlerin Yıldırım ordusuna saldırmaları başladı ve ordumuzu sararak perişan ettikleri ve bütün Suriyeyi ele geçirdikleri haberi geldi.Filistindeki Yıldırım ordusu birçok ordu ve kolordu karargâhları olan ve geniş bir cepheye yayılmış bulunan zayıf kuvvette bir ordu idi,. gerisinde hiç ihtiyatı yoktu.Filistinin büyük kısmı elden gitmiş olduğundan artık Suriyenin korunması düşünülmek lâzımgelirdi; sağyan kolordu ve ordu kumandanları Liman Von Sanderse ,Şeria gerisine daha dar ve kuvvetli bir cepheye çekilmek teklifinde bulunmuşlar fakat Enver Paşanın muvafakatı yoktur cevabını almışlar.Bu halde Liman Paşaya düşen vazife bir elinin bulunduğu Alman büyük karargâhına yazmak yahut istifa

Levent Şahverdi Arşivi

mutasarrıfı (Vali) İzzet Bey yanıma geldi,bilgi ve talimat istedi.Yarın için mukavemete hazırlanıyoruz,yardımcı kuvvetler gelmezse şehrin kurtarılmasının şüpheli olduğunu,talimatı da kolordudan almasını söyledim.Asayişin temini ve kiliselerle camilerin ve mühim yerlerin muhafazası için asker lâzım ise bir miktar gönderebileceğimi de bildirdim. Bu hususta kâfi tedbirlerin alındığını söyleyerek ayrıldı.Kolordu karargâhının Kudüsün on beş kilometre kadar kuzeyinde,Elrame gittiği anlaşıldı.Gece yarısından sonra kolordudan Kudüsün doğusuna çekilme emri geldi.

EMRİN İLK İKİ MADDESİ :

1. Yirminci kolordu on sekiz gündenberi düşmanın faik kuvvetlerine karşı Kudüs Şerifte kemâli muvafakiyetle harb etmiş ve en nihayet sol cenah ile Kudüsün batı ve güney kenarlarını kahramanne bir surette müdafaa ederek düşmanı tevkif eylemiştir.

2. Kudüs şerifi hernevi tahribattan muhafaza etmek maksadile kolordu bu gece (8-9-12-1917) Kudüsü tahliye ederek Beyti Azmavut-Anata-Ebudiz hattına çekilecektir.Kudüs-Eriha caddesini muhafaza etmekle beraber üçüncü kolordu sol yanile irtibatta bulunacaktır.

(Diğer maddeler tümenlerin gideceği yerler ve bazı teferruattır.)

Sabaha karşı tümeni Kudüsün doğusunda Zeytun dağına çektim.gündüz olunca düşman ordusunun merasimle Kudüse girdiğini gördük.Düşman Kudüse hakim bu tepeleri bizde bırakamazdı.Öğleden sonra tekrar saldırmağa başlayınca daha doğuya çekildik.Kudüs ile Eriha arasında sarp dağlarda yeni bir mevzi tuttuk,bir müddet de burada savaşdıktan sonra şeria vadisinin doğusuna çekilmeğe mecbur olduk.Bu arada düşerek sağ kolum umuz başından çıktı,Seyyar Hastahanede bir müddet tedavi edildim.Kolum yerine katıld[illegible] ama iki ay askıda kaldı.

vurduk.) Bu sözlerle sorumluluktan kurtulacaklarını sanıyorlarsa tarih önünde aldanıyorlar.Ordunun kuvvetini göz önünde tutarak bunu arttırmak,mümkün olmuyorsa savaşı onun gücü nisbetinde idare etmek lâzım geleceği herkesce bilinen bir hakikattır.Kudüs savaşında benim tümenimin cephesine saldıran düşmanın 60 ve 74 ncü tümenleri olduğu sonradan anlaşılmışdır.

Bir müddette üçüncü kolordu emrinde Nablus güneyinde savaşdıktan sonra Adanada on ikinci kolordu kumandanlığına tayin olundum.Giderken Nasrada ordu karargâhına veda için uğradım . Kurmay Başkanı sınıf arkadaşım Kâzım İnanç Maraşalın beni bırakmak istemediğini,Kudüsü geri almak için hazırlayacağı bir kolorduya beni kumandan yapmağı düşündüğünü bildirdi.

Kendisine İngiliz ordusunun çok kuvvetli olduğunu,böyle bir harekâtın başarılı olmayacağını,belkide bütün Suriyenin elden çıkmasına sebep olabileceğini ve kanaatimin dışında böyle bir sorumluluğu üzerime alamayacağımı söyledim.Maraşalla görüştükten sonra beni takdim etti.O da elimi sıkarak yeni vazifemde başarılar dileyerek izin verdi.

Halepte ikinci ordu kumandanı Nihat (Anılmış) Paşa ile görüştüm ve Adanaya geldim.Selefim Abdülkerim Paşa beni beklemeden gitmiş.Ödevim,Çukurova sahillerinin İngilizlerin yeni bir çıkarmalarına karşı korunması idi.Bu işlerle uğraşırken İngilizlerin Yıldırım ordusuna saldırmaları başladı ve ordumuzu sararak perişan ettikleri ve bütün Suriyeyi ele geçirdikleri haberi geldi.Filistindeki Yıldırım ordusu birçok ordu ve kolordu karargâhları olan ve geniş bir cepheye yayılmış bulunan zayıf kuvvette bir ordu idi,. gerisinde hiç ihtiyatı yoktu.Filistinin büyük kısmı elden gitmiş olduğundan artık Suriyenin korunması düşünülmek lâzımgelirdi; sağyan kolordu ve ordu kumandanları Liman Von Sanderse ,Şeria gerisine daha dar ve kuvvetli bir cepheye çekilmek teklifinde bulunmuşlar fakat Enver Paşanın muvafakatı yoktur cevabını almışlar.Bu halde Liman Paşaya düşen vazife bir elinin bulunduğu Alman büyük karargâhına yazmak yahut istifa

Levent Şahverdi Arşivi

etmekti; bunlarda olmayınca Halep Adana, [redacted] bölgelirinden birer tümen olarak,Nasıra güneyinde bir ihtiyat kolordu bulundurmak lâzımgelirdi; bu da yapılmalı. Çok zayıf bir durumda kesin savaş kabul edilmiş,sonunda ordu perişan olmuş,Maraşal Liman şahsını esaretten zor kurtarmış ve bütün Suriye elden gitmiştir.
Cevad ve Cemal paşalar ordularının kalanını Mustafa Kemal Paşaya bırakarak İstanbula dönmüşler,Yıldırım ordusu karargâhı da Adanaya geldi.Az bir müddet sonra Liman paşayı da geri alarak Mustafa Kemal paşayı (ATATÜRK) yıldırım ordusu kumandanı yaptılar; fakat Hükûmet değişti,Mondoros mütarekesi imzalandı Yıldırın ordusu lâgvedildi.Çukurova bolgesinin boşaltılması emri geldi.Kolordu ve Ordu karargâhları Konyaya gönderildi.

Bundan bir müddet sonra da ATATÜRK Anadoluya geçerek İstiklâl Savaşı başladı.Bizi kurtaracak olan İnsanı Ulu Tanrı yaratmıştı çok şükür.

Levent Şahverdi Arşivi